

(כז) נחשתי, מנחש היה², נסיתי בנחוש שלי שעל ירך באה לי רשי ברכה, כשבאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר: והנה רחל בתו באה עם הצאן (לעיל כט ו), אפשר יש לו בנים והוא שולח בתו אצל הרועים, עכשיו היו לו בנים שנאמר: וישמע את דברי בני לבן (להלן לא א).

(כח) ויאמר אליו אתה וגוי - תמלה הסביר לו כי נזק נמשפטו שנתקש שכן עבודה ממש, שלא כמלמד חכם ונדיק יושב בטל, אלא עבדתיך: ואת אשר היה מקנך אתי - בשמירה ימירה יותר עוד מעבד נאמן לאדונו היה לזהב ומרחם את האלן, כענין הא דליהא בש"ר פ"ח עה"פ מאחר עלות הביאו לרעות וגוי שהיו הגדולים משגיחים על האלן בתמלה רבה, וכך אמר עקב שלמד אשר עבדתיך, עוד היה מקנך אתי בשמירה האלן עמכם, מלך חסד ורחמים על בעלי חיים, וזה גרס כי גלו יותר בטוב, וזה הראה יעקב מדם החסד ורחמים למעלה מדרך אנוש, להיות משליך נפשו מנגד כי כ"כ בשביל טובת אדם ואמונה ובשביל לער בעלי חיים, וזו המדה היא מתיחס יעקב כמס"כ כ"פ: (מ"ג זכר)

§ (ג) הפך משם וגוי. מדבריו מוכח כי לא היה לחלקו אלא נקודים וטלואים בכשבים ובעזים וחום בכשבים אבל עקודים אינם לחלקו, וממה שאמר הכתוב בסמוך משמע שלקח גם העקודים:

ויראה כי יעקב בתנאו לא רצה שיטול בחלקו עקודים. וטעמו הוא כי אם יקח גם העקוד יצטרך להסירו גם כן מצאן לבן, ומעתה אין סימן הלוברן בכל הצאן לו ליחמנה הצאן אליו והרי הוא יגיע לריק, כי לא עלה על דעתו של יעקב לרמות לבן בשום אופן בעולם וחשב שבאמצעות העקוד ימצא

שיחמו הצאן לילד גם כן הנקוד והטלוא שהוא לוקח לעצמו. וכמו כן תמצא שאמר הכתוב (מ) ויתן פני הצאן אל עקוד והיו יולדות נקודים וטלואים והחום שיחמו אל הנימור, והרמאי לבן נתחכם לדעת זו ונטל הכל עקוד נקוד וטלוא, עוד נתחכם והסיר כל אשר לבן בו תפחנה עצמותיו כי לא כן היה התנאי שאם כן מנין יצאו עקוד או נקוד או טלוא, ומעתה פקע שכרו של יעקב מטעם זה נתחכם יעקב ולקחת שכר טורחו ויצג המקלות ולקח לעצמו גם העקודים, כי ממה שהסירם לבן גילה דעתו כי באלה חלק יעקב, והוא אומר (ל"ט) וחלדנה הצאן עקודים נקודים וטלואים וכל שלשת המינים בחלקו של יעקב, ועל לבן נאמר (משלי ה) ובחבלי חטאתו יתמר:

פ"ח א"ז ה' חו"מ א' ה"ג

(6) (לז) ויקח לו יעקב מקל לבנה, כיון שהסכימו להיות שכרו באלה היה ראוי לעשות כל מה שיוכל להולידם כן. ואולי התנה יעקב

שיעשה בהן כל מה שירצה, כי לבן לא⁵² היה יודע בתולדה הזו, והרועים לא היו מרגישים ברבר בראותם המקלות ברהטים פעם אחת בשנה כימי ניסן⁵³, כי בהעטיפ הצאן בימי תשרי לא ישים שלא ישאר ללבן עד פרסה⁵⁴.

(8) (מב) ובהעטיפ, לשון איחור, כתרומו: בלקישות, ומנחם חברו רשי"ע: עם: המחלצות והמעטפות (ישעיה ג כב), לשון עטיפת כסות, כלומר מתעטפות בעורן וצמרן ואינן מתארות להתיחם ע"י הזכרים. (מג) צאן רבות, פרות ורבות משאר צאן¹³, ושפחות ועבדים, מוכר צאנו בדמים יקרים ולוקח לו כל אלה.

(10) (קל"ט) צאן רבות, צאנו של אבינו יעקב משונה היה מצאנו של לבן, והיו לו מקנה הרבה אין כתוב כאן, אלא והיו לו צאן רבות שהיו פרות ורבות, והיו אומות העולם באין ונותנין ליעקב כסף וזהב בשביל ליקח מבנו צאנו. (מ"י ו"א כז)

(11) (קל"ו) ויפריך האיש מאד מאד, בוא וראה שכל שכר העושה באמונה נוטל בעולם הזה יותר על חלקו הצפון לו לעולם הבא לכו"ל לך מיעקב אבינו שמתחלה היה ריקן ולבסוף יהיה לו צאן רבות. (מלש סגול)

מ"ג זכר

(לב) כל שה נקוד וטלוא, כלומר בחום נקוד⁸⁵ וטלוא דווקא, אבל לא כבש ותיש ועו ולא עקודים, והוא הסיר אף העקודים והזכרים זקנים שהעמיד להוליד מהם, כדכתיב: ויסר ביום ההוא את התישים העקודים (פסוק:לה), והוא רמאות גדול שהרי לא היה התנאי כן, ולכן עשה יעקב פיצול המקלות.

(מ) והכשבים הפריד יעקב, הנולדים עקודים נקודים הבדיל והפריש לעצמן ועשה אותן עדר עדר לבדו, והוליך אותו העדר רשי"ע העקוד לפני הצאן, ופני הצאן ההולכות אחריהם צופות אליהם, והוא שאמר: ויתן פני הצאן אל עקוד, שהיו פני הצאן אל העקודים, ואל כל חום שמצא בצאן לבן¹².

פצלות, קלופים קלופים, שהיה עושהו מנומר. מחשף הלבן, גלוי לבן של מקל, כשהיה קולפו היה נראה ונגלה לובן שלו במקום הקלוף.

(9) לדעת שאע"ג שעשה יעקב פעולה נמרצת, מ"מ צלי השגחה פרטית לא היה מקום שיוולד כל כך כפי המנא, אלא העיקר היה השגחה צניוה אחיה פעולה כדרך נס נסתר, כמו מעשה אלישע הנביא שזוה ליהורם המלך לירות, וזה כצ"ש את מלך ארם, וכמו לענין קללה צעם רע ר"ל איחא צליכה רצמי שהמכה צמקל צין י"ז צמחח לט' צאז מכה מלנך המשמים צמקל של צרל וממית, כך הוא לצרכה פעולת האדם מעט גורם מעשה רבה למעלה.

מ"ג זכר

(13) (ד) ויקרא לרחל וללאה, לרחל תחלה ואחר כך ללאה שהיא הייתה עיקר הבית, שבשבילה נודווג יעקב עם לבן, ואף בניה של לאה מודים בדבר¹⁵, שהרי ברעו ובית דינו משבט יהודה אומרים: כרחל וכלאה אשר בנו שתיהן וגוי (רות ד יא), הקדימו רחל ללאה.

(14) (ט) ויצל, ענין הסרה ושלילה⁸, מקנה אביכם, לפי שהוא היה גדול אותי ומחליף משכורתי, לפיכך היה מאת האל והיו יולדות רוב הצאן כמשכורות, וכן הראני האל בחלום להודיעני כי מאתו נהיה הדבר ולא דרך מקרה, כי האל משגיח ביראיו להצילם מיד עושקיהם ולהטיב להם.

מ"ג זכר

(12) ספורנו לא (א) וישמע את דברי בני לבן, שסיפרו עליו לשון הרע בקנאותם. (ב) וירא יעקב את פני לבן, ראה שקיבל את הלשון הרע. (ג) ויאמר אלהים אל יעקב טוב, הודיע⁷⁴ הכתוב שבסיבת שלש אלה ברח ולא נטל רשות מלבן שלא כמנהג איש אשר כמורו, כי חשב שאחזר שקיבל לשון הרע עליו אם ידע נסיעתו יגולוהו, כאמר "פן תגזול את בנותיך" (פס' לא), ואהיה עמך, שלא יקרן היק בדרך.

חכן בלמחמ היה לכן ירל בלבו מפני אזרחם
אלהים, על כן לא מנח ידיו לעשות רע. [והנה
לכן כשיקש להרוג את יעקב ואחיו עמו, הלא
היה צוה כונה לעקור את היהדות, שהרי אם היה
הורג את יעקב, היה מקבל את בנותיו והבנים
הקטנים לצימו ועוקר מהם היהדות, ונמנח בקש
צוה לעקור את הכל, והיינו דלמתינן בהגדה ללכן
ציקש לעקור את הכל, דלוי לא זה אלל כעם על
יעקב מפני החשד, למלי ציקש לעשות רע עם
אחיו טובדי ה']:

ה'תתקצ"ד

17

(לו) ויחר ליעקב וירב בלבן, אחר שלא מצא⁸⁰ דבר חשב יעקב
שלא נגנבו תרפים כלל, אלא שהיתה המצאת לכן כדי לחפש כלי
יעקב שהיה חושד אותו שמא גנב איזה דבר משלו⁸¹ מה פשעי
מה חטאתי, מה מצאת בי עול לשעבר שחשדתי עתה לגולן

סכנין

19

(לו) ויחר ליעקב וירב בלבן, מתחלה⁷¹ נתן לו רשות לחפש, כי
אמר עם אשר תמצא את אלהיך (פסוק לב), ואמר נגד אחינו הכר לך
מה עמדי (שם), ואיך ימצא אם לא יחפש ימשש, אבל מתחלה היה
חושש אולי אחת הנשים או העבדים גנבו את אלהיו, ועתה בראותו
כי אינם עמהם חרה אפו כי אמר לא אבד את אלהיו רק תואנה הוא
מבקש ממני, אמר לו⁷² למה דלקת אחרי כאשר ידוף האדם
אחרי הגנב, הנה לא מצאת עמי מכל כלי ביתך דבר והיה ראוי לי
לקחת ממך כל מה שאוכל, כי אתה החלפת את משכורתי עשרת
מונים והיית תובע ממני הטרפות, ושלמתי לך שלא כדון.

כדון

21

(לח) לא שכלו, נוהג בעולם הרועה מכה הצאן ודופקם ומנהלם
בדחוק, וע"י כן משכלות, ואני לא הכתים אלא נהלתים לאט.
ואילי צאנך, פרש"י: מכאן דאיל בן יומו נקרא איל. ואם תאמר
הא אמרינן בעלמא¹⁰ דאינו קרוי איל פחות משתי שנים,
והמחויב איל אשם צריך להביא איל בן שתי שנים. ו"ל דודאי בן
יומו קרוי איל אבל לגבי קרבן צריך שיהא בן שתי שנים. ואילי
צאנך לא אכלתי. מנהג הרועה כשהוא נוהג צאן למקום דחוק
למצוא מרעה דשא ואינו מוצא לקנות לו מזון לפי שנתרחק מן
היישוב, לוקח לו מאילי הצאן שאינם ראויין לפריה ואוכלן, אבל
אני אילי צאנך לא אכלתי.

23

(לח) רחליך ועיניך לא שכלו, הנה הפך זה מצאת בי, שלא בלבד
עבדתיך באמונה כמשפט הצדיקים, אבל היטבתי לך יותר,
שהשתדלתי באופן שלא שכלו. ואילי צאנך לא אכלתי, אפילו
כמנהג שאר הרועים.
(לט) לא הבאתי אליך אנכי אחטנה, טרפה שנטרפה בחטא שלי
ושגגתי. אבל הבאתי בלבד טרפה שנטרפה באונס, אף על פי כן
— מידי תבקשנה, שלא כדון⁸².

סכנין

26

(מג) ולבנותי מה אעשה לאלה היום, אמר²³ שהוא כמו ולבנותי
מה אעשה להן היום והיא תוספת ביאור. וכן אשר נשבענו שנינו
אנחנו (ש"א כ מב)²⁴. בנינו ובנותינו אנחנו (נחמיה ה ב). ויותר
יכון נראה שהוא דרך חמלה. ולבנותי מה אעשה לאלה אשר
לפני²⁵ כי נכמרו רחמי עליהן או לבניהן הנולדים בביתי, והם לי
כבני, וזה טעם אשר ילדו. ואמר זה כמתנצל על דברי יעקב כי
באתי אחר כך לראות בנותי, ומה אוכל לעשות להם טובה או
לבניהם, ועתה אטיב להן שתכרות לי ברית שלא תענה אותן ולא
תקח עליהן נשים.

כדון

(לא) כי יראתי. היא משונה
נלחמ גם על הנשים גם על המשד של גינה,
אחר שירל שיגול בנותיו מעמו שאלהן כפשו,
היה מוכרח להעלים, אפי"ג שהכין עצמו לבריחה
מכמה ימים קודם, ולא השיב יעקב בלמחמ כי
הבנות בעצמן זרחהו לך, שלא רצה לגרום מרעומת
עליהן:

ה'תתקצ"ד

16

18

(לו) ויחר ליעקב, לפי שלא האמין בו ומשש את כל כליו ואף על
פי שהוא אמר לו הכר לך, לכן היה לו למנוע עצמו מזה, מדרך
המורסר.

כדון

20

(לז) כי מששת... שים כה, סדר דבריך וטענותיך ודברך עמי נגד
אחי ואחייך, ואחי יעקב הם הרועים ושאר האנשים שהיו עמו.
(לח) זה עשרים... לא שכלו, מברכת ה' לך בגללי. ואילי צאנך
לא אכלתי, ומאילי צאנך ואפילו אחד לא אכלתי, ותחסר מ"ם
השמוש, כמו אלחנן בן דדו בית לחם (שמו"ב כג כד), כמו מבית
לחם, עד יקום גוי אויביו (יהושע י יג) מאויביו. והדומים להם²⁸.
ואמר זה כי דרך הרועים לאכול מבשר מרעיתם פעמים, אמר
הוא: אני לא אכלתי מצאנך אלא משלי אכלתי, וזכר האילים
שהם גרועים לאכילה יותר מהכבשים ואף על פי כן לא אכלתי
מהם ולא זכר הנקבות כי לא יאכלום ברוכ.
(לט) טרפה לא, ואף על פי שנטרפה באונס כגון שיני זאבים ולא
היה לי להציל ברועים ובמקלות, ואעפ"כ לא הבאתי אליך פן
תאמר לי היית יכול להציל, זהו שאמר: מידי תבקשנה

כדון

22

(לח) לא שכלו, מתוך חוסר מרעה ומתוך שמירה פחותה. ואילי
צאנך, דרך רועי צאן כמדבר לאכול מן הכבשים הזכרים.
(ט) אחטנה, כמו אחטאנה, אני הפסדתי משלי, כמו אני ובני
שלמה חטאים (מ"א א כא). הרבה אלפין חסרין. גנבתי יום, יו"ד
הייתה²⁵ גנובת יום וגנובת לילה שלמתי, כמו רבתי עם שרתי
במדינות (איכה א א). אבל גנבתי קמץ פתורנו גנובת שלי.

כדון

24

והיה כל הספור הזה להודיע כי השגחת
האל בצדיק להצילו מיד רשע שלא יוכל לו. כמו שאמר: זומם
רשע לצדיק וגוי' (תהלים לו יב)²⁷ ואומר ה' לא יעזבונו בידו (שם
לג).

כדון

25

דרך שמוהר בעל הבית שלא יגול שבר עני ולא יעבנו כן העני מזהר שלא יגול מלאכת בעל
בית ויבטל מעט בכאן ומעט בכאן ומציא כל היום במארה אלא חייב לדקדק על עצמו בזמן. שהרי הקפידו
הכמים על ברכה רביעית של ברכת המזון שלא יברך אותה: וכן חייב לעבוד בכל כחו. שהרי יעקב הצדיק
אמר כי בכל כחי עבדתי את אביכן. לפיכך נטל שבר זאת אף בעולם הזה שני ויפרץ האיש מאד מאד:
כדון מן האנך לענינו (כ"ג)

כדון